

antologije napravio izbor. Recimo odmah, njegovo je *autorsko* pravo bilo da napravi izbor kakav je napravio. No pri tome je važno istaći da se Kalogjera pridržavao određenih književnopovijesnih kriterija: za starija razdoblja to je bio kriterij kulturnog i kulturološkog značenja poezije, a za novija razdoblja - estetski kriterij, i mislim da je u tome vrlo dobro uspio.

Jednom riječju, pred nama je jedna od takvih antologija koju nijedan budući istraživač hrvatske književnosti korčulanskog kruga neće smjeti zaobići.

Miroslav Šicel

Irvin Lukežić:

GROBNIČKI BIOGRAFSKI LESIKON

Rijeka (Crikvenica, Opatija) 1994.

Leksikografi kao autori nisu nepoznati ni u užem ni u širem riječkom području, tj. u Zapadnoj Hrvatskoj - shvaćajući leksikografiju u širem i užem smislu te riječi. Tako, ako leksikografiju gledamo u širem okviru te riječi, možemo podsjetiti na znamenita barbanskog kanonika Pietra Stancovicha /Petra Stankovića, polihistora, koji je u Trstu 1828. i 1829. god. objavio trotomno (voluminozno) djelo pod naslovom *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*, ili, pak, na kastavskog svećenika, hrvatskoga narodnog preporoditelja i publicista Vjekoslava Spinčića koji je u Zagrebu 1926. god. objavio *Crtice iz hrvatske književne kulture Istre*; bliži leksikografskom poslu bio je Salvatore Samani koji je u Veneciji 1975. god. edirao knjigu pod naslovom *Dizionario biografico fiumano*, s vrštenih 67 jedinica. Sva tri spomenuta autora nisu profesionalni leksikografi, a uzeli su u obzir - po

svome mnijenju - samo najistaknutije ličnosti društvenoga života Istre i (tadašnje) Rijeke, pa i drugih susjednih krajeva; a Stanković i Samani drže sve ličnosti koje su odabrali za svoje knjige Romanima odnosno Talijanima. U red primorsko-istarskih leksikografa odnedavno se ubrojio i mr. Irvin Lukežić, znanstveni asistent Pedagoškog fakulteta u Rijeci.

Irvin Lukežić još je uvijek mlad istraživač, ali sa zadivljujuće velikim brojem objavljenih radova, i to iz različitih područja, tako da ga se s pravom može smatrati i svojevrsnim polihistorom. Uglavnom su to radovi s povijesnim sadržajima, no veoma širok dijapazon njegova zanimanja odveo ga je i na oblasti književnosti (npr. beletristika; autor je i jedne drame koja je odigrana), književne povijesti, etnologije i dr. Već je ranije pokazivao težnju k leksikografiji, pa ne iznenađuje što je na čvrstome tragu svojih povijesnih istraživanja objavio i *Grobnički biografski leksikon*, koji je izdala mlada izdavačka kuća "Libellus d.o.o." iz Crikvenice (copyright ima autor u Rijeci, a knjiga je tiskana u opatijskoj štampariji Žagar). Djelo je publicirano u "Knjižnici Thesaurus" kao knjiga 1. (ukupno ima 271 stranicu), urednik je Milorad Stojević, a recenzenti su Branko Fučić i Lujo Margetić. Autor je - bez naslova - dao kraću uvodnu riječ, koja čitatelja upućuje u to što je, zapravo, Grobniščina, prostor sjeveroistočno i ponad Rijeke, na magistralnoj cesti koja iz Zagreba teče prema tome gradu uz obalu Jadrana i Rječine. To je područje dalo i znatniji broj poznatih obitelji i osoba, koje su u prošlosti obilježile život Grobniščine ili negdje drugdje. Dani su i izvori i literatura, kraći tumač kratica i manje poznatih izraza, bilješka o piscu, a djelo je obogaćeno i fotografijama. (Poznato mi je da je leksikon prethodno objavljivao u nastavcima u riječkom dnevniku "Novi list", ali ne znam je li ediran u cjelini ili u dijelovima.)

Grobnički biografski leksikon sadržajno nije uobičajena leksikonska edicija. Ona je i

neke vrsti mala grobnička enciklopedija - ističe autor, ali nije ni to, jer se I. Lukežić ne drži leksikonskih i enciklopedijskih kanona, odnosno leksikografskih usvojenih običaja. Tako, npr., nema uz natuknice oznaka literature (ili arhivskog materijala, odnosno arhiva) koja se odnosi na određenu obitelj ili ličnost, a niti bibliografija, tj. popisa (barem) najvažnijih radova koji su potekli iz pera nekih od uvrštenih osoba. No, taj je leksikon nastao iz drugih razloga - "iz potrebe za sustavnim iznošenjem povijesnih, kulturnih, društvenih, gospodarskih i uopće svih ostalih činjenica što se odnose na taj kraj" (autor, str. 10). Drugim riječima, I. Lukežić je - preko opisa života određenog broja osoba iz Grobnišćine - želio dati širok uvid u njenu prošlost, u njen život od najstarijih spomena imena pojedinih obitelji i osoba pa do kraja Drugoga svjetskog rata. ("Takav nam se postupak činio opravdanim zbog potrebne vremenske distance i što objektivnijeg predočavanja biografskih podataka./.../ Samo u iznimnim slučajevima, kada smo ocijenili da je to potrebno, uvrstili smo i one ljude čije se djelovanje nastavlja nakon drugog svjetskog rata, tako da čitatelj dobije potpuniji uvid u značenje njihova rada"; str. 10, autorovo obrazloženje.) Irvin Lukežić preko opisa pojedinih obitelji i pojedinaca daje širok uvid u povijest, predaju, društveni život, kulturu, politiku, gospodarstvo, prosvjetu, znanost - itd., dakle uvid u mnoštvo podataka o onim događajima i zbivanjima u kojima su sudjelovali sami stanovnici Grobnišćine ili oni koji su na neki način vezani za život toga područja. A u želji da leksikon bude što pristupačniji što širem krugu čitatelja autor je namjerno unosio i niz podataka koji - uobičajeno - ne ulaze u leksikone i enciklopedije ("da se izbjegne suhoparnost golih činjenica"; str. 11).

Držeći se tih i drugih zacrtanih ciljeva (od kojih neki nemaju bliže veze s leksikografijom), autor je u znatnom dijelu uspio u svojim htijenjima. Doduše, u ponečem, leksikon je i

osiromašen: "Ovaj leksikon nije mogao iznijeti baš sve činjenice koje bi mogle biti važne, uključeni su oni podaci koji su mi (tj. autoru, nap. P.S.) bili dostupni, tako da netko ima i veliko značenje, a u recima je malo zastupljen, i obrnuto" (I. Lukežić, str. 10). No, to i ne mora biti baš tako, pa je leksikon bez potrebe i osiromašen. Tako je, npr., od 1776. do 1872. god. grobnička gosposkišta vlasništvo mađarske obitelji Batthyány; no, nešto više podataka (uz sliku grba u veoma lošem, gotovo nečitljivome otisku) doznajemo samo o prvome grobničkome vlastelinu te obitelji. Međutim, Batthyány nisu bili nepoznata ili prosječna plemićka mađarska obitelj, već ulaze u red od svega nekoliko mađarskih magnata, odnosno magnata Habsburške Monarhije u cjelini. A to je autora obvezivalo da donese natuknice i o svim ostalim feudalnim gospodarima na Grobnišćini, koji su veoma bitno utjecali na život ovdašnjeg puka. Zatim, Josip Silić nije djelovao do 1945. godine, ali je s punim pravom dobio mjesto u leksikonu, iako zaista pretjerano skromno: prof. dr. Josip Silić, kako i završava autorova natuknica od svega 16 redaka: "Smatra se jednim od vodećih stručnjaka suvremenog hrvatskog književnog jezika"; ako je to tako, a zaista i jest, onda je Siliću trebalo dati znatno veći prostor. Isto tako, jedan od veoma značajnih jezikoslovaca u oblasti čakavštine te jedan od značajnih kulturnih radnika općenito danas jest i prof. dr. Iva Lukežić, čijim je prosvjetnim, kulturnim i znanstvenim radom desetljećima čak i neposredno obilježeno područje cijele Grobnišćine; vjerojatno samo zato što je prof. dr. Iva Lukežić autorova majka - ona nije dobila svoju više nego zasluženu natuknicu. Od više drugih, ovo je jedan od najuočljivijih autorovih propusta, ali, još više, i propust obaju recenzenata jer u ovom slučaju nema mjesta skromnosti niti suzdržavanju zbog obiteljskih veza. U slučaju nedavno preminulog Đorda Janjatovića, tv-režisera, slikara i pjesnika, nema mjesta pozivanju na distancu, jer je

njegov opus završen; no, ni on nema natuknicu u leksikonu svoga zavičajja. Još manje distanca je opravdanje u primjeru Ivana Strohala iz Orehovice (1871-1917), veoma istaknuta pravnog stručnjaka. I o njemu je dana pretjerano skromna natuknica, iako je on bio i sveučilišni profesor, pa i redovni član JAZU (danas HAZU). Pa zar Grobniščina zaista ima suvišak akademika kad im se daje manji prostor nego nekom zaista anonimnom pripadniku grobničkog puka - bez obzira na sentiment prema dotičnoj osobi? Veoma je pohvalno, međutim, što je autor u nekim dužim natuknicama dao male, ali sadržajno zaokružene članke koji - samo malo prošireni i dopunjeni - mogu stajati i kao zasebni tekstovi, npr., o Martinu Juretiću (1813.-1901.), znamenitom grobničkom plovanu i veoma istaknutom rodoljubu. Isto tako je zaslužena i znatna pažnja pridana još jednom Juretiću - Augustinu, također svećeniku, koji je kao političar poznat i u svjetskim razmjerima. Usput samo spominjem da bi trebalo izbjegavati neke epitete, kao što je, npr., "ugledna grobnička porodica" i to samo za neke porodice, jer se iz natuknice o porodici tako počašćenju ne vidi po čemu je ona ugledna, a nije ona koja je navedena ispred ili iza nje.

Grobnički biografski leksikon izrazito je autorski rad, u znatnoj mjeri svjesno izvan leksikonsko-enciklopedijskih zasada, ali zato je ipak veoma uspješan autorov spomenik Grobniščini iz koje je potekao (rođen je u Rijeci kao i svi tamošnji mladi ljudi zadnjih nekoliko desetljeća, pa i oni iz ostaloga širega riječkoga područja). Stoga i ne začuđuje što je I. Lukežić nedavno dobio nagradu Općine Jelenje za doprinos proučavanju zavičajne povijesti za 1994. godinu. Bez obzira na primjedbe i sugestije koje su upravo rečene, djelo je ne samo znatan doprinos našem znanju o ovome kraju već i poznavanju različitih (ranije navedenih) znanstvenih i stručnih područja. Preporuka bi bila da za sljedeća izdanja - a izdavaču i autoru prepo-

ručujem da krenu i u ovaj pothvat - izdavač odabere recenzente/stručnjake iz različitih oblasti. B. Fučić i L. Margetić uistinu su veoma istaknuti i zaslužni stručnjaci, ali oba za srednji vijek, i to prvi samo za glagoljicu i freske, a drugi za pravnu povijest. Možda je zbog toga (ili zbog autorove naklonosti?) bolje zastupljen i obrađen taj, srednjovjekovni dio povijesti grobničkih obitelji i pojedinaca. Osebujan način izlaganja i pisanja, donošenja nekih podataka na prvi pogled suvišnih ("supkulturnih"), a zanemarivanje drugih, na prvi pogled znatno važnijih (uobičajenih, npr., datumi rođenja) govore i o znatnom autorovu trudu da se sadržaj približi širem čitateljstvu. No pojedini tekstovi upućuju i na znatne autorove književničke sposobnosti. Lukežić oživljuje svoj tekst i na taj način čini ga mnogo razumljivijim i prihvatljivijim za širu čitateljsku publiku, naravno, u prvom redu grobničku. No, s malim pomacima, sadržaji Lukežićeva leksikona ne bi - na prvi pogled - izgledali samo kao leksikonsko-enciklopedijska građa za neki budući "pravi" leksikon/enciklopediju. Jer, to je predragocjena građa - koju je autor skupio - za leksikon ovakve vrste, i ne bih se - da sam na mjestu I. Lukežića - zadržao samo na ogradi: "(...)a, leksikon će, vjerujem, dopuniti budući istraživači" (str. 11.) Zašto? Tko bolje od autora poznaje ovu problematiku? Gdje su na vidiku budući istraživači? Koliko mi je poznata situacija s povjesničarima u Zapadnoj Hrvatskoj ili sa stručnjacima njima srodnih struka - takvih istraživača nema; a čekati budućnost...? Dakle, obratno - od mr. Irvina Lukežića s pravom se očekuje prošireno, drugo, dopunjeno izdanje, s nizom ne samo novih podataka već i ličnosti, kako bi se dobila još bolja i još cjelovitija slika grobničkih obitelji i pojedinaca, a time i bogate prošlosti u cjelini. To ovaj kraj i zaslužuje jer ima zaista bogatu baštinu te niz znamenitih i zaslužnih ličnosti, a Irvin Lukežić je ovim djelom doka-

zao da je osposobljen za to da takav zadatak s uspjehom ostvari.

Petar Strčić

Milorad Stojević

IGNAC HORVAT

*Knjižnica Analize, portreti, studije, knj. 1, Libellus
Crikvenica 1994.*

Književni i životni program Ignaca Horvata (1895.-1973.), najpoznatijeg gradišćansko-hrvatskog književnika ovoga stoljeća, nosi u sebi one značajke koje su svojstvene većini takozvanih n a r o d n i h pisaca što su djelovali ili još uvijek djeluju među Hrvatima u Gradišću. Ovaj svestrani spisatelj i kulturni djelatnik utjelovljenje je pučkog pisca-prosvjetitelja, čovjeka koji čitavim svojim bićem predano služi vlastitom narodu, boreći se ustrajno za očuvanje kulturnog i jezičnog identiteta hrvatske manjinske zajednice u Austriji.

O Horvatu literarnom djelu pisalo se dosada u mnogim publikacijama i govorilo u raznim prigodama, kako u Gradišću tako i u staroj domovini. Unatoč tome još uvijek ne postoji takva književnopovijesna studija koja bi staloženo i kritički progovorila o cjelokupnu spisateljskom opusu Ignaca Horvata. Pretežno su to prigodničarski tekstovi kojima nedostaje znanstvene sistematičnosti, ozbiljnosti, teorijske utemeljenosti i uvjerljivosti. Možemo isto tako zamijetiti da su njegove knjige uvijek promatrane više kao kulturološki negoli kao literarni čin. Nastojeći donekle ublažiti nedostatke u prosudbama o Horvatu, Milorad Stojević objavio je studiju u kojoj pokušava osvijetliti opće naznake i značajke književnog rada tog glasovita gradišćansko-hrvatskog pisca.

Govoreći o specifičnostima sveukupne gradišćansko-hrvatske književnosti autor njeu temeljnu značajku prepoznaje u pragmat-skoj vezanosti za izvanknjiževni kontekst. Strukturu tog izvanknjiževnog konteksta označava pak dvama činiteljima: temeljnom željom za očuvanjem jezika kao simbola identiteta i željom za učinkovitošću predmet-notematskih razina književnih djela. Ti su činitelji prisutni i u literarnom opusu Ignaca Horvata.

Nakon uvoda, u kome se uz kraći životopis iznose opće značajke piščeva književnog i životnog programa, Stojević uzima u razmatranje Horvatove književnokritičke i publicističke radove. Kao osvjedochen prosvjetitelj, pagmatičar i realist, Horvat je zastupao onu kulturno-prosvjetnu koncepciju koja pridonosi jačanju kolektivnog identiteta gradišćanskih Hrvata i koherencije unutarnje njegove strukture, ali istodobno zahtijeva krajnju samozatajnost i odmaže razvitku kreativnog potencijala pojedinog n a r o d n o g pisca. Da bi se postigao krajnji cilj, potrebno je da prijenosnici takve kulturološke koncepcije budu u neku ruku gubitnici jer ne mogu do kraja realizirati svoje sposobnosti.

Ključna su uporišta Horvatuovih književnokritičkih i publicističkih tekstova intelektualci (duhovnici, školnici, narodni pisci, 'peljači', 'jačkari'), seljaštvo i jezik/narodna kultura. Seljaci su pritom shvaćeni kao osnovni nositelji identiteta u kulturi i jeziku. Hrvatski su intelektualci dužni rekreirati tu seljačku kulturu i jezik, otrgnuti je zaboravu i ponovno prerađenu vratiti njezinu ruralnu ishodištu kao dio općegradišćanskog identiteta. U tome su važne dvije stvari: jezik kao temelj i materijal te recipijenti (seljaci, selo). U toj receptivnoj distribuciji i interakciji selo i seljaštvo izrazito su pasivni. Oni ne nude ništa doli svog povijesnog sjećanja a ponovno zadobiveno hrvatstvo oblikuje svjesna narodna inteligencija koja educira seljaštvo, rekreirajući njegovo kulturno blago.